

— Niet iedereen maakt kans op snel internet. Marktpartijen vinden de investering soms te riskant. De overheid is huiverig voor staatssteun. Tien Gelderse gemeenten namen toch het heft in eigen handen.

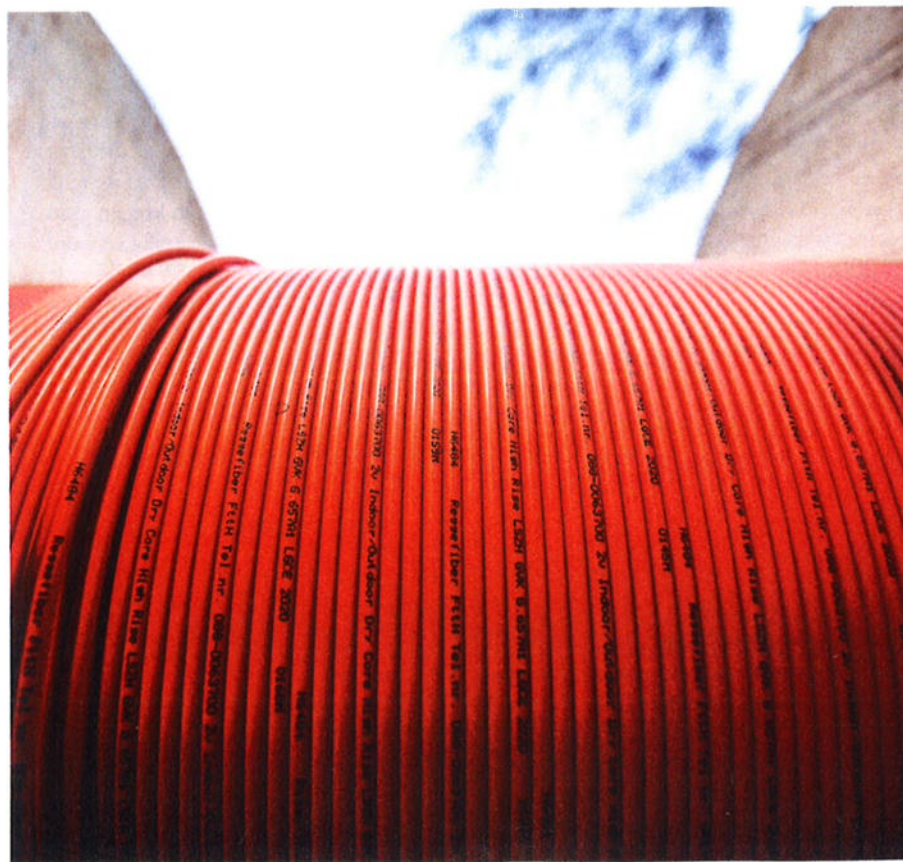
Gelderse gemeenten zelf aan het stuur

Snel internet voor outsiders

Opleiding was vroeger niet het eerste aandachtspunt onder Gelderse fruitelers. Bij de agrarische familiebedrijven moest in de negentiende eeuw vooral worden gewerkt. Scholen lagen ver weg, in steden als Gorinchem of Den Bosch. Ook de verbinding met de rest van Nederland was moeilijk. De trein verving pas laat het pontje naar de Bommelerwaard. De eerste verkeersbrug kwam er pas in 1933. Nu speelt die moeizame verbinding opnieuw op: met internet.

Lokale banken, boerenbedrijven, kassenbouw en boomtelers hebben snel internet nodig. Onderwijsinstellingen, waarmee het opleidingsniveau kan worden verbeterd, hebben het nodig. Inwoners hebben het nodig. Maar het opgraven van kilometers grond en het leggen van kilometers aan kabels naar moeilijk bereikbare gebieden is een investering waar bedrijven zich niet graag aan wagen.

Tien gemeenten besloten dat verandering noodzakelijk was. Goed internet, redeneerden ze, is een nutsvoorziening als het wegennet of riolering. Iedereen moet het hebben. Dit pad bracht de gemeenten naar Brussel, Luxemburg, een koppige provin- ▶

cie, een vijandige markt en de Arnhemse rechtbank. Aan het eind waren er nog zeven gemeenten over. 'Er moest een tandje bij', zegt de Zaltbommelse wethouder Kees Zondag (Financiën, ZVV), lid van het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling UB Rivierenland. 'Inmiddels heten we Fruitdelta', verduidelijkt hij. 'Je moet iets aan lobby en branding doen wil je wat pegels bij Den Haag lostrekken.'

STEEK

Er moest voor 37,5 miljoen euro aan kabel in de grond komen. Hoe financier je dat? Zondag legt het uit, waarbij hij graag af en toe het idee van marktwerking over de hekel haalt. 'Buitengebieden zijn niet interessant voor marktpartijen, omdat zij rendement willen. Als de afstanden te groot zijn, zijn de kosten van de aanleg per adres soms twintig keer zo hoog en dan kom jij als marktpartij niet uit.' Tegen marktpartijen zeiden ze: het moet voor iedereen zijn, en openbaar. Die wilden daar niet aan.

Een bezoek aan Luxemburg, voor Europese financiering, loopt uit op een teleurstelling. Het rentepercentage dat de Europese Investeringsbank voorstelt, is ruim twee keer zo hoog als wat de gemeenten bij de lokale bank kunnen krijgen. Geen financiering en interesse van marktpartijen – ze staan er alleen voor.

Staatssteun lijkt de enige mogelijkheid. Daarvoor hebben ze goedkeuring nodig van de Europese Commissie. Uitvoerige documentatie sturen ze naar Brussel om marktfaalen aan te tonen zodat ze staatssteun zouden mogen leveren. Marktpartijen zijn niet geïnteresseerd en het gevolg is dat voor sommige gebieden geen reëel uitzicht is op een breedbandnetwerk. De provincie Gelderland vond dit Brusselse traject – een 'notificatietraject' – belachelijk. Binnenlandse Zaken, het ministerie dat de communicatie met de Europese Commissie verzorgde, was behulpzaam. Maar Economische Zaken had nog nooit van een notificatietraject gehoord.

Het contact met Brussel was soms 'opmerkelijk', vertelt Stan Herms, die in 2014 als projectleider begon bij de gemeenschappelijke regeling, daarna kwartiermaker werd en inmiddels secretaris-directeur is. 'We hadden al een aantal marktconsultaties gedaan en partijen gevraagd wat ze van plan

'Het leek bij tijd en wijle Alice in Wonderland'

waren qua verbetering. Hun reacties waren onduidelijk. We hadden alles gedaan en gedocumenteerd op postcodeniveau. Maar op een gegeven moment vroeg de Commissie ons om nóg een keer de markt te gaan consulteren. Zoiets kost weken. We waren best verbaasd en kregen geen duidelijk antwoord op de vraag waarom dat dan moest. We hebben het wel gedaan, maar het leek bij tijd en wijle een soort Alice in Wonderland.'

NAUWGEZET

'Alles moet heel nauwgezet', vertelt Herms. 'Het moest ook breedband genoemd worden en niet glasvezel.' Want 5G en coaxverbindingen kunnen immers ook onder breedband vallen, dus het noemen van glasvezel zou wijzen op een voorkeur. 'Daarom werd onze naam Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland.'

Op 10 april 2018 was het zover en stemde de Europese Commissie in met steunmaatregelen – uitsluitend in de gebieden zonder enig uitzicht op breedband. 8.880 adressen, becijferen de gemeenten. Ze hebben de uitspraak op zak die ze zochten en ze

willen aan de slag. Dan haakt Buren af. De gemeenteraad stelt tachtig schriftelijke vragen en besluit uiteindelijk dat het aan de vrije markt moet zijn. 'De autonomie van de gemeenteraad zullen we altijd respecteren', zegt Herms. 'Het is natuurlijk wel zo dat meer deelnemende partijen, en dus meer aansluitingen, betekent dat het per partij goedkoper wordt. Politiek-bestuurlijk is de beslissing te rechtvaardigen, maar het is natuurlijk wel jammer.'

Na herindelingen blijven er zeven gemeenten over die door willen zetten: Tiel, Maastricht, Culemborg, Zaltbommel, West Betuwe, Neder-Betuwe en West Maas en Waal. Zij krijgen een volgende tegenslag te verwerken: er komen geen inschrijvingen binnen op de Europese aanbesteding. Mogelijk omdat bedrijven te druk zijn met glasvezelprojecten in België en Duitsland. Zodra het persbericht over het teleurstellende resultaat van de aanbesteding de deur uit is, begint een bedrijf, toen nog Glasvezel Buitenaf geheten, vragen te verzamelen bij inwoners. Of zij hebben vernomen dat het aanbestedingsproject is mislukt en of ze interesse hebben in een andere oplossing. Glasvezel Buitenaf wil aansluitingen leggen, maar alleen op verzoek en op een gesloten netwerk. Het zorgt voor veel verwarring bij inwoners.

DAGVAARDING

Dan meldt zich toch een aannemer die het project aandurft binnen de kaders van de eerder uitgezette Europese aanbesteding. Zo kan de gemeenschappelijke regeling toch worden opgericht. De dag nadat de laatste gemeente, Culemborg, akkoord gaat, valt er een dagvaarding op de mat. Glasvezel Buitenaf. Het bedrijf spant een kort geding aan om de gemeenschappelijke regeling te dwarsbomen. 'Dat was schrikken', geeft Herms toe. 'Het was voor het eerst dat zoiets op ons pad kwam en we moesten met het team snel schakelen. Maar binnen drie uur hadden we al een heel goede advocaat en binnen vier uur zaten we de zaak te bespreken, op een vrijdagmiddag. Een week of vijf later was de rechtszaak in Arnhem.'

Glasvezel Buitenaf verzoekt de Rechtbank

De gemeenteraad stelt 80 schriftelijke vragen

Gelderland 'de gemeenten te verbieden uitvoering te geven aan de raadsbesluiten tot oprichting van een gemeenschappelijke regeling' die als eigenaar van het netwerk 'niet alleen de aanleg van de passieve infrastructuur, maar gelijktijdig ook de exploitatie van de actieve laag daarvan opdraagt aan een marktpartij'. De uitspraak van de rechter is duidelijk: het is 'niet aannemelijk dat [er] sprake is van strijd met goedgekeurde steunmaatregelen en/of dat de inhoud van de opdracht in de onderhandelingsprocedure wezenlijk is gewijzigd'. Glasvezel Buitenaf krijgt ongelijk en moet de 1.619 euro aan proceskosten betalen. In januari 2020 kon UBRivierenland officieel van start. En iedereen weet wat er vervolgens kwam: corona. 'Het was door de coronacrisis lang onduidelijk wat er ging gebeuren', zegt Herms. 'We zijn toen heel voorzichtig geweest. Er was een rem op de huisaansluitingen, want daarbij is het meeste een-op-eencontact tussen mensen. Maar het grootste deel van het werk ging gelukkig om graafploegen in de buitenlucht, dus de gevolgen bleken voor ons relatief mee te vallen.'

Dat was niet het laatste obstakel, want momenteel is de nationale overheid bezig met grote versterkingsprojecten en ook de Waaldijk is aan de beurt. De noordelijke zijde wordt versterkt en dat betekent dat veel adressen nog niet kunnen worden aangesloten.

ANDERS

Inmiddels is meer dan 50 procent van het netwerk aangelegd. Van de 8.880 adressen heeft de helft dus een werkende aansluiting en meer dan 80 procent heeft aangegeven een aansluiting te willen. Dit jaar willen ze 90 tot 95 procent gereed hebben. De nationale versterkingsprojecten hebben voor wat vertraging gezorgd, dus sommige aansluitingen worden verschoven naar volgend jaar. Als financiering krijgt het samenwerkingsverband een lening van de BNG Bank, waarbij de gemeenten garant staan voor hun aandeel. Wethouder Zondag vertelt dat er meer geld binnenkomt dan nodig om de lening af te lossen. 'Het geeft aan dat het anders kan', zegt Herms, terugkijkend op deze reis door

Wonderland. 'Vaak kijkt men naar de bestaande kaders, maar het kan ook op een andere manier. Het staat of valt met het verzamelen van mensen met verstand van zaken. Het anders doen vraagt wel om volhouden, om ondernemerschap.'

Ze besloten er een boek over uit te brengen, dat eind deze maand zou moeten verschijnen, en in samenwerking met de Universiteit Utrecht een programma op te starten over 'intergemeentelijk ondernemerschap' dat in september begint. Herms en Zondag zien de mogelijkheden van hun aanpak voor andere gebieden.

'In de energietransitie gaat het om warmtenetten en dat is net zoiets als glasvezel', zegt Zondag. 'Heel interessant als veel gebruikers bij elkaar zitten, maar totaal niet voor een paar woningen. Als overheid wil je dat oppakken en dat kun je doen zoals wij het uitgevlooid hebben, als je maar zorgt dat de infrastructuur van jou is. Brussel is een ongelooflijk interessant gremium voor diegenen die weten hoe het werkt. De switch die je moet maken, is dat je een warmtenet infrastructuur moet gaan noemen. En dat is het gewoon.' ●